

WRAKINGSPROTOCOL RECHTBANK DEN HAAG

1. Inleiding

Dit protocol is gebaseerd op de "Aanbeveling inzake afhandeling wrakingsverzoeken" van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak van 23 januari 2001 en bevat een nadere uitwerking ervan, zoals vastgesteld in de presidentenvergadering van 27 november 2006. Doel van het protocol is het bevorderen van een vlotte en professionele behandeling van wrakingsverzoeken.

2. Wettelijke regeling

De Wetboeken van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv) en van Strafvordering (Sv) en de Algemene wet bestuursrecht (Awb) kennen een vrijwel eenvormige regeling met betrekking tot wraking en verschoning: zie de artikelen 36-41 Rv, 512-518 Sv en 8:15- 8:20 Awb.

3. Wrakingsgronden

3.1. Recht op een onpartijdige rechter

In een rechtsstaat heeft men recht op een onpartijdige rechter (art. 6 EVRM). Wraking is een middel voor procespartijen om dit recht af te dwingen. Een rechter kan worden gewraakt "op grond van feiten of omstandigheden waardoor de rechterlijke onpartijdigheid schade zou kunnen lijden" (artikelen 512 Sv, 36 Rv, 8:15 Awb).

3.2. Subjectieve en objectieve onpartijdigheid

Ten aanzien van onpartijdigheid wordt in de jurisprudentie onderscheid gemaakt tussen subjectieve en objectieve aspecten van onpartijdigheid.

Bij de subjectieve aspecten moet men denken aan de persoonlijke instelling van de rechter. Hier geldt als criterium dat een rechter moet worden vermoed uit hoofde van zijn aanstelling onpartijdig te zijn, tenzij zich een uitzonderlijke omstandigheid voordoet die een zwaarwegende aanwijzing oplevert voor het oordeel dat een rechter jegens een rechtzoekende persoonlijk, dan wel aangaande een standpunt in een zaak, een vooringenomenheid koestert, althans dat de bij een rechtzoekende dienaangaande bestaande vrees gerechtvaardigd is. De vrees voor subjectieve partijdigheid van de rechter moet bovendien objectief gerechtvaardigd zijn.

Bij de objectieve aspecten gaat het om feiten of omstandigheden die, ongeacht de persoonlijke instelling van de rechter, grond geven om te vrezen dat een rechter niet onpartijdig is, waarbij ook de (te vermijden) schijn van partijdigheid van belang is. De bewijsrechtelijke drempel is aanzienlijk lager dan voor subjectieve partijdigheid. De verzoeker hoeft niet te bewijzen dat die feiten of omstandigheden ook werkelijk tot vooringenomenheid hebben geleid: "legitimate doubt" kan voldoende zijn. De feiten waarop de verzoeker zich beroept moeten aannemelijk zijn geworden; zij moeten zwaarwegende redenen opleveren voor (objectiveerbare) twijfel aan de onpartijdigheid.

4. Wijze van wraking

4.1. Vereisten ten aanzien van het verzoek

Een wrakingsverzoek wordt schriftelijk ingediend en dient gemotiveerd te zijn ten aanzien van iedere rechter op wie het betrekking heeft. Het verzoek moet worden gedaan zodra de daaraan ten grondslag liggende feiten en omstandigheden bekend zijn geworden. In procedures waarin een verplichte procesvertegenwoordiging geldt, is ondertekening van het verzoek door een advocaat verplicht. De verzoeker die zonder bijstand van een verplichte advocaat een verzoek indient, wordt hierop gewezen. Hij krijgt de gelegenheid zijn verzuim te herstellen. Tijdens een terechtzitting kan het verzoek ook mondeling worden gedaan door de desbetreffende partij (respectievelijk verdachte) of namens deze door de raadsman. In het bestuursrecht kan het verzoek ook mondeling geschieden na de aanvang van het horen van partijen of getuigen in het onderzoek (artikel 8:16 lid 2 Awb). Volgens de wet is de verzoeker verplicht alle feiten en omstandigheden die hem tot zijn verzoek brengen, tegelijk voor te dragen.

4.2. Wie kan een wrakingsverzoek indienen?

Een rechter kan worden gewraakt op verzoek van een partij (in een civiele verzoekschriftprocedure ook: een verschenen belanghebbende) in het civiele of bestuursrechtelijke geding, op verzoek van de verdachte of het openbaar ministerie in een strafzaak. Als de wet voor een betrokkene in de procedure niet expliciet voorziet in de mogelijkheid een wrakingsverzoek in te dienen, staat dit protocol niet in de weg aan een ruime uitleg van de wet.

4.3. Wie kan gewraakt worden?

Wraking is uitsluitend mogelijk van de rechter(s) door wie een zaak wordt behandeld; niet van de zittingsgriffier of van het openbaar ministerie. Wraking van alle leden van de meervoudige kamer die een bepaalde zaak behandelt is dus mogelijk, wraking van een heel college (alle rechters van het gerecht in kwestie) niet. Ook de rechtercommissaris in strafzaken, in een rogatoire commissie of in insolventies kan worden gewraakt.

Rechters van de wrakingskamer kunnen eveneens worden gewraakt. Het gaat er dan om of er sprake is van feiten en omstandigheden die het vermoeden wettigen dat de betrokken leden ten aanzien van het door hen te behandelen wrakingsverzoek niet onpartijdig of onafhankelijk zijn. De wrakingskamer heeft de mogelijkheid om kennelijk niet-ontvankelijke verzoeken tot wraking van de wrakingskamer buiten behandeling te laten.

4.4. Wanneer kan een wrakingsverzoek worden ingediend?

Een wrakingsverzoek kan worden ingediend in elke stand van het geding - mits vóór de einduitspraak - zodra de wrakingsgronden bekend zijn. Een later ingediend verzoek kan niet-ontvankelijk worden verklaard.

5. Inrichting wrakingskamer

5.1. Meervoudige kamer

Het wrakingsverzoek wordt steeds behandeld door een meervoudige kamer van het gerecht in kwestie. De kamer wordt bijgestaan door een griffier. De gewraakte rechter heeft geen zitting in deze kamer. In geval van wraking van een lid van een meervoudige kamer nemen de overige rechters van die kamer geen zitting in de wrakingskamer die het verzoek behandelt. De leden van de wrakingskamer zijn zoveel mogelijk afkomstig uit verschillende rechtsgebieden. De samenstelling van de wrakingskamer geschiedt zo dat één van de leden werkzaam is in het rechtsgebied waarin het wrakingsverzoek is gedaan. De teamvoorzitter neemt evenwel bij voorkeur geen zitting in de wrakingskamer voor zaken in zijn team.

5.2. Vast wrakingsteam

Het bestuur van het gerecht stelt een vast wrakingsteam in. Dit vergemakkelijkt de samenstelling van een wrakingskamer zodra er een wrakingsverzoek is ingediend en bevordert ook de opbouw van expertise.

Het vaste wrakingsteam bestaat uit:

- een algemeen voorzitter en een of meer plaatsvervangende voorzitters;
- uit elke rechtsgebied een of meer rechterlijke ambtenaren;
- een algemeen secretaris;
- enkele griffiers.

De namen van de leden van het vaste wrakingsteam zijn vermeld in bijlage I. De aanwijzing tot lid van dit team kan steeds worden ingetrokken. De rechtsprekende leden hebben ruime rechterlijke ervaring. De wrakingskamer in een bepaalde zaak wordt zoveel mogelijk samengesteld uit leden van het vaste wrakingsteam; dit met inachtneming van hetgeen onder 5.1 is vermeld.

5.3. Het samenstellen van een wrakingskamer

Het vaste wrakingsteam houdt op vaste tevoren vastgestelde data zitting. Een medewerker van de griffie (hierna te noemen: de griffie) stelt daarvoor een zittingsrooster samen. Op de reguliere zitting worden maximaal vier wrakingsverzoeken aangebracht. Na een verzoek om wraking stelt de griffier aan de hand van het opgemaakte zittingsrooster, een wrakingskamer samen. De zittingsgriffier treedt niet op als griffier van de wrakingskamer.

5.4. Ad hoc wrakingskamer

Wrakingsverzoeken die vanwege hun spoedeisendheid niet op de reguliere zitting kunnen worden aangebracht, worden behandeld door een ad hoc samengestelde wrakingskamer.

De algemeen voorzitter of de algemeen secretaris (bij afwezigheid: een plaatsvervangend algemeen voorzitter of een plaatsvervangend algemeen secretaris) stelt de ad hoc kamer zo veel mogelijk samen uit rechters en griffiers van de het vaste wrakingsteam.

5.5. Inschakelen rechters uit ander gerecht

In zeer bijzondere gevallen, ter beoordeling van de algemeen voorzitter van het vaste wrakingsteam - bijvoorbeeld bij kwesties betreffende de onpartijdigheid van de voorzitter van het gerechtshof of van andere gerechtshofbestuurders, optredend in een rechterlijke functie-, kan worden overwogen om voor het formeren van een wrakingskamer een beroep te doen op rechters uit een ander gerecht van gelijke aard.

6. Hoe te handelen bij wrakingsverzoeken ter terechtzitting?

6.1. Vastleggen feiten en omstandigheden

Wanneer om wraking wordt verzocht tijdens de zitting van een meervoudige kamer, stelt de voorzitter van deze kamer allereerst vast op welke rechter(s) het wrakingsverzoek betrekking heeft. De voorzitter dan wel de rechter - indien sprake is van een enkelvoudige kamer- vraagt om opgave van alle feiten en omstandigheden die aanleiding geven tot het wrakingsverzoek. De zittingsgriffier legt een en ander vast in een proces-verbaal, dat wordt getekend door de voorzitter van de meervoudige kamer (dan wel het lid van de enkelvoudige kamer) en de zittingsgriffier.

6.2. De behandeling ter terechtzitting wordt geschorst

Vervolgens wordt de behandeling ter zitting geschorst onder mededeling dat het wrakingsverzoek zo spoedig mogelijk zal worden behandeld door een wrakingskamer en dat het onderzoek in de hoofdzaak na de beslissing in het wrakingsincident zal worden voortgezet, dan wel door een andere kamer zal worden aangevangen. Indien de behandeling van het wrakingsverzoek en de voortzetting/aanvang van het onderzoek niet op dezelfde dag kunnen plaatsvinden, of in geval van berusting, wordt – indien mogelijk – een nieuwe zittingsdag aangezegd. Dit laatste is vooral van belang in strafzaken.

De rechter wiens wraking is verzocht onthoudt zich na het wrakingsverzoek van verdere bemoeiingen met de zaak voor zover die uitstel gedogen of door andere rechters kunnen worden verricht.

Het moment van indiening van het wrakingsverzoek wordt vastgelegd in het procesverbaal. Handelingen die geen uitstel gedogen dienen te worden uitgevoerd.

Na gegrondverklaring van het wrakingsverzoek oordeelt de nieuwe (meervoudige) kamer over de gevolgen van de gegrondverklaring.

6.3. Melding wrakingsverzoek door de zittingsgriffier

De zittingsgriffier meldt het wrakingsverzoek, onder afgifte van het daarvan gemaakte proces-verbaal, terstond aan de algemeen secretaris van het wrakingsteam. De zittingsgriffier verzoekt dan tevens om samenstelling van een wrakingskamer.

Vervolgens wordt een wrakingskamer samengesteld (zie paragraaf 5). Deze treedt desgewenst en zo mogelijk direct aan en vangt aan met de behandeling van het verzoek (zie paragraaf 9).

6.4. Geen contact

Tot het moment van de uitspraak van de wrakingskamer heeft de rechter wiens wraking is verzocht, buiten aanwezigheid van de indiener van het verzoek geen contact over de zaak met leden van de wrakingskamer.

6.5. Al dan niet berusten

Vóór het moment van schorsing van de terechtzitting neemt de gewraakte rechter in beginsel nog geen besluit over het al dan niet berusten in de wraking. Omdat van de beslissing te berusten precedentwerking kan uitgaan, verdient het aanbeveling hierover ruggespraak te houden met een of meer ervaren collega's dan wel met de teamvoorzitter in kwestie of met de president van het gerecht.

7. Hoe te handelen bij een wrakingsverzoek buiten de terechtzitting?

7.1. Wrakingsverzoek naar de vaste wrakingskamer

Een buiten de zitting ingediend verzoek wordt zo spoedig mogelijk ter hand gesteld aan de algemeen secretaris van het vaste wrakingsteam. De griffie stelt, in overeenstemming met de algemeen voorzitter en met toepassing van het vermeldde in paragraaf 5, een wrakingskamer samen. Deze behandelt het verzoek en beslist daarop. Indien het wrakingsverzoek niet bij de betrokken rechter zelf is binnengekomen, stelt de griffie deze onmiddellijk na binnenkomst van het verzoek daarvan op de hoogte.

7.2. Geen contact

Hier geldt eveneens hetgeen onder 6.4 is vermeld.

7.3. Al dan niet berusten

Hier geldt eveneens hetgeen onder 6.5 is vermeld.

8. Voorbereidende werkzaamheden voor de behandeling van het wrakingsverzoek door de wrakingskamer

8.1. Apart wrakingsdossier

De griffie legt een apart dossier aan voor het wrakingsverzoek, met een eigen registratienummer. In dit dossier worden opgenomen:

- het wrakingsverzoek;
- het proces-verbaal van de zitting waarop het wrakingsverzoek is gedaan;
- een schriftelijke reactie van de betrokken rechter(s) op het wrakingsverzoek.

De griffie zorgt ervoor dat de leden van de wrakingskamer, de verzoeker, de andere procespartij(en) en in strafzaken het openbaar ministerie beschikken over een exemplaar van het wrakingsdossier, althans inzage daarin hebben. Ook het dossier in de hoofdzaak wordt door de griffie ter beschikking gehouden.

8.2. Betrokkenen informeren en informatie verzamelen door griffier

De griffie stuurt de betrokken rechter een kopie van het wrakingsverzoek, met het verzoek:

- te berichten of hij in de wraking berust;
- indien hij niet berust, op te geven of hij gehoord wil worden;
- eventueel schriftelijk te reageren op het wrakingsverzoek.

De griffie informeert vervolgens alle betrokkenen (verzoeker, de rechter wiens wraking is verzocht, in strafzaken: het openbaar ministerie, andere procespartijen) over de zittingsdatum, onder mededeling dat zij ter terechtzitting in de gelegenheid zullen worden gesteld te worden gehoord. Het verdient aanbeveling dat de gewraakte rechter de behandeling van het wrakingsverzoek bijwoont. De griffie doet zo nodig een tolk oproepen en het transport voor de gedetineerde regelen.

8.3. Berusting

Indien de betrokken rechter wenst te berusten, bericht de griffier van de wrakingskamer dit aan de verzoeker en de eventuele andere partijen.

8.4. Behandeling op dezelfde dag

Indien de behandeling van het wrakingsverzoek nog op dezelfde dag plaatsvindt, wordt voor zover nodig afgeweken van het bepaalde in 8.2.

9. De behandeling van het wrakingsverzoek door de wrakingskamer

9.1. Behandeling zo spoedig mogelijk ter zitting, uitzonderingen

Het verzoek tot wraking wordt zo spoedig mogelijk ter zitting behandeld.

De wrakingskamer kan het verzoek tot wraking wegens kennelijke niet-ontvankelijkheid zonder behandeling ter zitting aanstonds afwijzen:

- a. indien het verzoek niet door een partij is ingediend;
- b. indien het verzoek niet is gemotiveerd;
- c. indien het verzoek is ingediend na het tijdstip waarop in de hoofdzaak einduitspraak is of wordt gedaan;
- d. indien het verzoek geen betrekking heeft op de met de behandeling van de zaak belaste rechter, raadsheer of kamer of is gericht tegen het hele college;
- e. indien het een volgend verzoek ten aanzien van eenzelfde rechter, raadsheer of kamer betreft, tenzij feiten of omstandigheden worden voorgedragen die pas na het eerdere verzoek aan de verzoeker bekend zijn geworden;
- f. indien ten aanzien van verzoeker in een eerdere beslissing op een wrakingsverzoek in dezelfde zaak bepaald is dat wegens misbruik een volgend verzoek niet in behandeling wordt genomen;
- g. indien het een verzoek tot wraking van de wrakingskamer betreft en daaraan dezelfde feiten of omstandigheden ten grondslag worden gelegd als aan het oorspronkelijke verzoek tegen de met de behandeling van de zaak belaste rechter, raadsheer of kamer;
- h. indien het een verzoek tot wraking van de wrakingskamer betreft en het berust op feiten of omstandigheden die voor elke wrakingskamer – in welke samenstelling dan ook – gelden; of
- i. indien sprake is van kennelijk misbruik van recht.

De met de behandeling van de zaak belaste rechter, raadshere of kamer kan beslissen het verzoek tot wraking niet aan de wrakingskamer voor te leggen als de onder a. of f. genoemde omstandigheid zich voordoet.

De wrakingskamer kan een tegen haar gericht verzoek tot wraking zonder behandeling ter zitting afwijzen als zij van oordeel is dat de onder g. of h. genoemde omstandigheid zich voordoet.

9.2. Openbaarheid van de zitting

In civiele en in bestuursrechtelijke zaken is de zitting van de wrakingskamer in beginsel openbaar (vgl. de artikelen 27 Rv en 8:62 Awb). In strafzaken is geen behandeling ter openbare terechtzitting voorgeschreven (art. 515 Sv) en kan het volgsysteem worden gehanteerd: tijdens de openbare terechtzitting ingediende verzoeken worden in het openbaar behandeld en omgekeerd. De buiten de terechtzitting ingediende verzoeken worden behandeld door de (in beginsel niet openbare) raadkamer (artikelen 21 en 22 Sv).

9.3. Horen van betrokkenen

De verzoeker en de gewraakte rechter worden in de gelegenheid gesteld te worden gehoord. Ambtshalve of op verzoek van verzoeker of de betrokken rechter kan de wrakingskamer bepalen dat zij niet in elkaars aanwezigheid worden gehoord. Het verdient aanbeveling van deze bevoegdheid slechts terughoudend gebruik te maken.

In strafzaken wordt het openbaar ministerie in de gelegenheid gesteld te worden gehoord.

In civiele zaken kan het openbaar ministerie worden gehoord (artikel 44 Rv). Hoewel de wet dit niet voorschrijft, verdient het aanbeveling in civiele en in bestuursrechtelijke zaken de wederpartij van de verzoeker in de hoofdzaak uit te nodigen. Deze wederpartij is weliswaar geen partij in het wrakingsincident, maar kan er wel belang bij hebben om erop toe te zien dat in het wrakingsincident niet de merites van de hoofdzaak worden besproken. Deze wederpartij kan het woord worden verleend.

9.4. Beslissing zo spoedig mogelijk

De wrakingskamer beslist binnen twee weken op het wrakingsverzoek. De beslissing is schriftelijk en gemotiveerd en dient onverwijld te worden meegedeeld aan verzoeker, de rechter wiens wraking is verzocht, het openbaar ministerie en andere procespartijen. De beslissing wordt in het openbaar uitgesproken, tenzij de wet anders bepaalt. Openbare uitspraken, die in het openbaar zijn behandeld worden in beginsel gepubliceerd op www.rechtspraak.nl. Publicatie kan afhankelijk van de inhoud van de uitspraak achterwege blijven.

9.5. Gronden voor afwijzing en inhoudelijke toetsing

Als de in paragraaf 4 beschreven voorgeschreven wijze van wraking niet is toegepast, kan er grond zijn om een wrakingsverzoek niet-ontvankelijk te verklaren. De inhoudelijke toetsing van het wrakingsverzoek vindt plaats aan de hand van de in paragraaf 3 beschreven criteria.

In wrakingszaken is geen plaats voor een kostenveroordeling.

9.6. Geen rechtsmiddel

Tegen de beslissing van de wrakingskamer staat geen rechtsmiddel open. Dit is slechts anders indien de wrakingskamer de regeling met betrekking tot de wraking ten onrechte niet heeft toegepast of buiten het toepassingsgebied ervan is getreden, dan wel zodanig essentiële vormen niet in acht heeft genomen dat van een eerlijke en onpartijdige behandeling niet kan worden gesproken. De omstandigheid dat in eerste aanleg een wrakingsverzoek is afgewezen, staat er niet aan in de weg dat de onpartijdigheid van de rechter die in eerste aanleg vonnis heeft gewezen, in hoger beroep kan worden getoetst in het verband van een door of namens een procespartij in hoger beroep gedaan beroep op schending in eerste aanleg van het recht op behandeling door een onpartijdige rechter.

9.7. Buitengewoon rechtsmiddel

Iedere belanghebbende kan zich tot de procureur-generaal bij de Hoge Raad richten met het verzoek om cassatie in het belang der wet in te stellen.

10. Bijzondere gevallen

10.1. Misbruik

In geval van misbruik van het wrakingsinstrument kan de wrakingskamer bepalen dat een volgend verzoek (in dezelfde zaak) niet in behandeling wordt genomen. Een motivering is hierbij op haar plaats (artikelen 8:18 Awb, 39 lid 4 Rv en 515 Sv). Zie voor het begrip "misbruik" artikel 3:13 lid 2 BW en de jurisprudentie van de Hoge Raad inzake misbruik van procesrecht.

10.2. Wraking ter zitting in een nevenzittingsplaats buiten het rechtsgebied van de rechtbank Den Haag

Een verzoek tot wraking dat is gedaan ter zitting in een nevenzittingsplaats buiten het rechtsgebied van de rechtbank (bijvoorbeeld in Vreemdelingenzaken) wordt op de voet van art. 40 lid 2 RO behandeld door de wrakingskamer van die nevenzittingsplaats met toepassing van het wrakingsprotocol van die nevenzittingsplaats.

11. Administratieve verwerking van het wrakingsverzoek

11.1. Wrakingsdossier naar de algemeen secretaris

De griffie voegt de aantekeningen van de behandeling van het wrakingsverzoek en de beslissing van de wrakingskamer in het wrakingsdossier en geeft een exemplaar van dit dossier aan de algemeen secretaris van de vaste wrakingskamer. Deze zorgt voor archivering.

11.2. Beslissing tevens naar teamvoorzitter

De griffie geeft tevens een exemplaar van de beslissing van de wrakingskamer aan de president van het gerecht en aan de voorzitter van het team waarin de zaak is behandeld die tot het wrakingsverzoek heeft geleid.

11.3. Registratie en bespreking door het bestuur

De griffie registreert de wrakingsverzoeken en de afloop ervan. Aan de hand van de aldus geregistreerde gegevens bespreekt het bestuur van het gerecht het onderwerp wraking ten minste eenmaal per jaar.

11.4. Documentatie

De algemeen secretaris stelt na overleg met de voorzitter van het wrakingsteam een bestand met informatie en jurisprudentie over het onderwerp wraking samen en zorgt voor actualisering. Elk lid van het vaste wrakingsteam beschikt over of heeft toegang tot dit bestand.

12 Publicatie

De algemeen secretaris van het vaste wrakingsteam zorgt voor elektronische publicatie van dit protocol op internet (www.rechtspraak.nl).

Dit protocol is vastgesteld door het gerechtshof op 28 november 2017 en komt in de plaats van het protocol 31 mei 2016.